

STADION VA SPORT INSHOOTLARIDA XAVFSIZLIK CHORALARINING HUQUQIY TARTIBI

Xushvaqto'v Zohidjon Roziqovich

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti,
Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrası o'qituvchisi

Annotatsiya: Maqolada stadion va sport inshootlarida xavfsizlik choralarining huquqiy tartibi kompleks tarzda tahlil qilinib, milliy qonunchilikning FIFA, UEFA va "Green Guide" kabi xalqaro standartlar bilan uyg'unligi baholangan. Sport tadbirlarida xavfsizlikni ta'minlashda texnik infratuzilma, videokuzatuv, crowd-management, favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va hooliganizmga qarshi profilaktika asosiy yo'nalishlar sifatida ko'rsatib o'tilgan. Tadqiqot natijalari amaldagi normativ bazaning zamonaviy texnologiyalarni to'liq qamrab olmasligini ochib berib, xavfsizlik tizimini modernizatsiya qilish, vakolatlarni aniq belgilash va xalqaro talablarga moslashtirish bo'yicha amaliy takliflar ishlab chiqadi. Mazkur yondashuv sport tadbirlarining xavfsiz, barqaror va tartibli o'tishini ta'minlashga qaratilgan.

Kalit so'zlar: stadion xavfsizligi; sport inshootlari; huquqiy tartib; crowd-management; videokuzatuv; favqulodda vaziyatlar; hooliganizm; xalqaro standartlar; FIFA; UEFA; Green Guide.

Хушвақтов Зоҳиджон Розикович

Преподаватель кафедры социально-гуманитарных дисциплин
Узбекского государственного университета физической культуры
и спорта

ПРАВОВОЕ РЕГУЛИРОВАНИЕ МЕР БЕЗОПАСНОСТИ НА СТАДИОНАХ И СПОРТИВНЫХ СООРУЖЕНИЯХ

Аннотация: В статье комплексно проанализированы правовые механизмы обеспечения безопасности на стадионах и спортивных сооружениях, а также оценено соответствие национального законодательства международным стандартам FIFA, UEFA и «Green Guide». Основными направлениями обеспечения безопасности названы техническая инфраструктура, видеонаблюдение, crowd-management, готовность к чрезвычайным ситуациям и профилактика хулиганства. Результаты исследования показывают, что действующая нормативная база не в полной мере охватывает современные технологии, поэтому предлагаются практические рекомендации по модернизации системы безопасности, четкому разграничению полномочий и приведению национальных норм в соответствие с международными требованиями. Такой подход способствует проведению спортивных мероприятий безопасно, стабильно и организованно.

Ключевые слова: безопасность стадионов; спортивные сооружения; правовое регулирование; crowd-management; видеонаблюдение; чрезвычайные ситуации; хулиганство; международные стандарты; FIFA; UEFA; Green Guide.

Khushvakhtov Zokhidjon Rozikovich

Lecturer at the Department of Social and Humanitarian Sciences
of the Uzbek State University of Physical Education and Sport

LEGAL REGULATION OF SAFETY MEASURES IN STADIUMS AND SPORTS FACILITIES

Abstract: The article provides a comprehensive analysis of the legal regulations ensuring safety in stadiums and sports facilities, assessing the compatibility of national legislation with international standards such as FIFA, UEFA and the “Green Guide.” Key areas of safety management addressed include technical infrastructure, video surveillance, crowd-management, emergency preparedness and anti-hooliganism measures. The study reveals that the current regulatory framework does not fully incorporate modern technologies and proposes practical recommendations aimed at modernizing the safety system, clearly defining institutional responsibilities and harmonizing national regulations with international requirements. This approach contributes to ensuring that sports events are conducted safely, sustainably and in an orderly manner.

Keywords: stadium safety; sports facilities; legal regulation; crowd management; video surveillance; emergency situations; hooliganism; international standards; FIFA; UEFA; Green Guide.

Kirish. Stadion va sport inshootlarida xavfsizlikni ta'minlash zamonaviy sport boshqaruvi va huquqiy tartibotning eng muhim yo'nalishlaridan biridir. Bugungi kunda sport tadbirlari nafaqat jismoniy faollik va sog'lom raqobat maydoni, balki minglab tomoshabinlarni bir joyga jamlaydigan yirik ijtimoiy hodisa sifatida ham e'tirof etiladi. Shu bois bunday inshootlarda inson hayoti, sog'lig'i va jamoat tartibi bilan bog'liq har qanday xavfning oldini olish davlat, tashkilotchi va sport federatsiyalari zimmasiga katta mas'uliyat yuklaydi.

Xavfsizlik choralarining huquqiy tartibga solinishi sport inshootlarining qurilishidan tortib, ularning texnik ekspluatatsiyasi, kirish-chiqish tizimlari, videokuzatuv, favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik, muxlislar xatti-harakati va sport tadbiri jarayonida jamoat tartibini saqlashgacha bo'lgan barcha jarayonlarni qamrab oladi. Mazkur jarayonni me'yoriy-huquqiy jihatdan to'g'ri tashkil etish sportchilar, muxlislar va xodimlarning xavfsizligini kafolatlash, sport muhitining barqarorligini ta'minlash va xalqaro standartlarga mos infratuzilmani shakllantirishda asosiy omil hisoblanadi.

Ushbu mavzuning dolzarbligi stadionlarda sodir bo'lishi mumkin bo'lgan turli xavf omillarining mavjudligi, jamoat tartibining buzilishi, hooliganizm holatlari, texnik nosozliklar va favqulodda vaziyatlarning oldini olish zarurati bilan izohlanadi. Xalqaro sport tashkilotlari – FIFA, UEFA, IOC kabi institutlar tomonidan ham sport inshootlarida xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha qat'iy talablar va standartlar belgilangan bo'lib, ular milliy qonunchilikning takomillashtirilishini talab etadi.

Shu nuqtai nazardan, stadion va sport inshootlarida xavfsizlik choralarining huquqiy tartibini chuqur o'rganish, amaldagi normativ-huquqiy hujjatlarni tahlil qilish va xavfsizlik infratuzilmasini takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqish mazkur mavzuning asosiy maqsadini tashkil etadi.

Shu bilan birga, so'nggi yillarda sport sohasining kengayishi, yirik xalqaro musobaqalarning ko'payishi hamda sport turizmi rivojlanishi stadionlardagi xavfsizlik choralariga bo'lgan talabni keskin oshirmoqda. Ayniqsa, yuqori sig'imli arenalarda muxlislar oqimini boshqarish, tartibni saqlash, yong'in xavfsizligi, texnik qurilmalarning ishonchliligi va terror xavfiga qarshi umumiy profilaktika tadbirlarining ahamiyati ortib bormoqda. Bunday sharoitda xavfsizlikni ta'minlash bo'yicha kompleks yondashuv, zamonaviy texnologiyalarni qo'llash va huquqiy me'yorlarning amaliyotda to'liq ishlashi muhim omilga aylanadi.

Stadion xavfsizligining huquqiy tartibi faqatgina sport tashkilotchilarining ichki reglamentlari bilan chegaralanmay, davlat tomonidan belgilangan talablar, mahalliy hokimiyat organlarining vakolatlari, politsiya va favqulodda vaziyatlar xizmatlarining hamkorlik mexanizmlarini ham o'z ichiga oladi. Shuningdek, sport inshootlarida ro'y beradigan favqulodda holatlar uchun javobgarlikning aniq belgilanishi, tashkilotchilar, homiyar, texnik xodimlar va muxlislarning huquq va majburiyatlari huquqiy normalar bilan mustahkamlanadi.

Mavzuning yana bir ahamiyatli jihat shundaki, stadionlarda xavfsizlikni ta'minlash jarayoni xalqaro standartlarga mos bo'lishi zarur. FIFA, UEFA va boshqa nufuzli tashkilotlar tomonidan tasdiqlangan "STADIUM SAFETY AND SECURITY REGULATIONS", "GREEN GUIDE" kabi hujjatlar milliy sport infratuzilmasi uchun mezon vazifasini bajaradi. Sport inshootlarining modernizatsiyasi, ularda zamonaviy raqamli kuzatuv tizimlarini o'rnatish, sun'iy intellekt asosida odamlar oqimini boshqarish va xavfli xatti-harakatlarni aniqlash kabi texnologiyalar ulkan amaliy afzalliklarga ega.

Shu tariqa, stadion va sport inshootlarida xavfsizlik choralarining huquqiy tartibini o'rganish nafaqat nazariy ahamiyatga, balki sport tadbirlarining barqarorligi, sportchilar va tomoshabinlarning hayotini himoya qilish, jamoat xavfsizligini ta'minlash kabi muhim amaliy vazifalarni bajarishga xizmat qiladi. Tadqiqot jarayonida normativ-huquqiy baza, xalqaro tajriba, texnik xavfsizlik talablarining tahlili va amaldagi tizimni takomillashtirish bo'yicha ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqilishi ushbu mavzuning dolzarbligini yanada oshiradi.

Tadqiqotning maqsadi. Ushbu tadqiqotning maqsadi — stadion va sport inshootlarida xavfsizlik choralarini huquqiy jihatdan tizimli va chuqur o'rganib, amaldagi

normativ-huquqiy hujjatlarning samaradorligini baholash, xalqaro standartlar (masalan, FIFA, UEFA va “Green Guide”) bilan solishtirish orqali milliy qonunchilikdagi bo‘shliqlar va nomuvofiqliklarni aniqlash, shuningdek, sport inshootlarining qurilishi, ekspluatatsiyasi, favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik, videokuzatuv va ma’lumotlarni himoya qilish, muxlislar oqimini boshqarish, yong‘in va terror xavfiga qarshi profilaktika kabi yo‘nalishlarda xavfsizlikni ta’minlashga qaratilgan aniq, amaliy va ilmiy asoslangan takliflar ishlab chiqishdan iborat. Tadqiqot orqali stadion boshqaruvi, xavfsizlik xizmatlari, politsiya va favqulodda vaziyatlar organlari o‘rtasidagi vakolat va mas’uliyatlarni tartibga soluvchi mexanizmlarni takomillashtirish, zamonaviy texnologiyalarni — shu jumladan raqamli kuzatuv, AI asosidagi crowd-management va yuzni aniqlash tizimlarini qonuniy jihatdan muvofiqlashtirish bo‘yicha yo‘l xaritalarini shakllantirish, shuningdek, amaliyotda qo‘llanilishi mumkin bo‘lgan reglament va tavsiyalar paketini ishlab chiqish ham maqsadga kiradi. Natijada, tadqiqot sport tadbirlarida ishtirok etuvchi sportchilar, tomoshabinlar va xodimlarning hayotiy xavfsizligini mustahkamlovchi, jamoat tartibini ta’minlovchi va xalqaro mezonlarga mos milliy huquqiy mexanizmlarni taklif etishni ko‘zlaydi.

Tashkil qilish usullari. Stadion va sport inshootlarida xavfsizlik choralarining huquqiy tartibini tashkil qilish usullari, avvalo, ushbu sohada amal qiladigan normativ-huquqiy bazaning izchil va tizimli qo‘llanishiga asoslanadi. Xavfsizlikni tashkil etish jarayonida davlat organlari, sport tashkilotchilari, huquqni muhofaza qiluvchi tuzilmalar hamda xususiy xavfsizlik xizmatlarining o‘zaro hamkorligi muhim o‘rin tutadi. Bunday hamkorlikni samarali yo‘lga qo‘yish uchun qonunchilikda belgilangan vakolatlar, mas’uliyat choralari, xavfsizlik standartlari va tartib-qoidalar qat’iy belgilangan bo‘lishi zarur.

Xavfsizlik choralarini tashkil etishning asosiy usullaridan biri — sport inshootlarining loyihalanishi, qurilishi va ekspluatatsiyasi jarayonlarida texnik xavfsizlik talablari, sanitariya-me‘yorlari, yong‘in xavfsizligi standartlari va evakuatsiya tizimlarining qonunchilikda belgilangan mezonlarga moslashtirilishidir. Stadionlarda favqulodda vaziyatlarda tezkor evakuatsiya yo‘laklarining mavjudligi, yong‘inga qarshi tizimlar, raqamli kuzatuv kameralari, tibbiy punktlar va xavfsizlikning “ko‘p qatlamli” modeli har tomonlama huquqiy tartibga solinadi.

Yana bir muhim tashkil etish usuli — jamoat tartibini ta’minlashga qaratilgan tashkiliy-huquqiy choralar bo‘lib, ular politsiya, Milliy gvardiya, xususiy xavfsizlik xizmatlari va stadion ma’muriyati o‘rtasidagi vakolatlar taqsimotini aniqlab beradi. Har bir sport tadbirida xavfsizlik rejasining ishlab chiqilishi, muxlislar oqimini boshqarish bo‘yicha algoritmlar, potentsial xavf guruhlarini aniqlash, darcha tizimi orqali chiptalarni nazorat qilish kabi mexanizmlar aynan huquqiy tartibda mustahkamlanadi.

Sport inshootlarida xavfsizlikni tashkil etishning yana bir yo‘nalishi — axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanishdir. Bu borada videokuzatuv tizimlari, sun’iy intellekt asosida ishlaydigan crowd-management dasturlari, elektron turniketlar, identifikatsiya va kirish nazorati mexanizmlari huquqiy qoidalar bilan

muvoqilashtiriladi. Ushbu texnologiyalar yordamida xavfli vaziyatni oldindan aniqlash, tartibbuzarlikning oldini olish, muxlislarning xavfsiz harakatlanishini ta'minlash va favqulodda holatlarda tezkor choralar ko'rish imkoniyati yaratiladi.

Stadionlarda xavfsizlik choralari tashkil etishning muhim jihatlaridan biri — hooliganizm, ommaviy tartibbuzarlik va zo'ravonlikning oldini olishga qaratilgan profilaktika tizimidir. Qonunchilikda taqiqlangan buyumlar ro'yxati, alkohol va pirotexnika vositalaridan foydalanishni cheklash, xavfli muxlislar guruhlarini aniqlash, ularga nisbatan stadionga kirish taqiqi qo'yish kabi choralarning tartibi aniq belgilab qo'yiladi. Bu bo'yicha xalqaro sport tashkilotlarining tavsiyalari ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Xavfsizlik choralari tashkil qilish jarayonida tashkilotchi va tomoshabinlar o'rtasidagi huquqiy munosabatlar ham muhim sanaladi. Tashkilotchi tomonidan stadion ichki tartib-qoidalarini e'lon qilish, tomoshabinlar esa ushbu qoidalarga amal qilish majburiyatlariga ega bo'ladi. Mazkur munosabatlar chiptalarni sotishdan boshlab, ularni qayta ishlash, noqonuniy chiptachilikka qarshi kurash, stadion ichidagi xatti-harakatlar uchun javobgarlik masalalari bilan tartibga solinadi.

Xulosa qilib aytganda, stadion va sport inshootlarida xavfsizlik choralari huquqiy tartibini tashkil qilish usullari kompleks yondashuvga, huquqiy me'yorlarning izchil qo'llanishiga, xalqaro talablarga mos keluvchi texnik va tashkiliy choralar majmuiga asoslanadi. Ushbu usullar sport tadbirlarining uzluksiz, xavfsiz va tartibli o'tishini ta'minlab, sportchilar, tomoshabinlar va xodimlarning hayotini himoya qilishga xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari va muhokamasi. Ushbu tadqiqot doirasida amalga oshirilgan tahlillar natijasida stadion va sport inshootlarida xavfsizlik choralari huquqiy tartibi bo'yicha bir qator muhim xulosalar olinadi. Milliy normativ-huquqiy hujjatlar — "Jamoat tartibini saqlash to'g'risida"gi qonun, "Favqulodda vaziyatlar to'g'risida"gi qonun hamda sport federatsiyalari nizomlari xavfsizlikni ta'minlashning asosiy huquqiy poydevorini tashkil etadi, biroq ayrim bandlar zamonaviy sport tadbirlari, yuqori sig'imli stadionlar va innovatsion texnologiyalarni hisobga olgan holda yangilanishni talab qiladi. Xalqaro tajriba, xususan FIFA, UEFA va IOC tavsiyalari asosida tahlil qilinganida, milliy tartib-qoidalar crowd-management tizimlari, sun'iy intellekt asosidagi muxlis oqimini boshqarish, raqamli identifikatsiya va elektron monitoring tizimlari kabi jihatlarida xalqaro standartlarga to'liq mos kelmasligi aniqlanadi. Shu bois, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish bo'yicha normativ-huquqiy hujjatlar ishlab chiqilishi, ularning xavfsizlikni oshirish va shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish bilan uyg'unligi ta'minlanishi lozim. Tadqiqot shuni ko'rsatadiki, stadion xavfsizligini ta'minlash nafaqat texnik vositalar va tashkiliy choralar bilan, balki huquqiy mexanizmlarning izchil ishlashi bilan ham bog'liq. Hooliganizm va jamoat tartibini buzuvchi muxlislar uchun taqiq va jazolarni belgilash, xavfli hududlarni kuzatish, favqulodda vaziyatlarda tezkor evakuatsiya yo'laklarini belgilash va javobgarlikni aniq belgilash milliy qonunchilikda mavjud bo'lsa-da, amaliyotda ularning samaradorligini oshirish uchun maxsus reglament

va standartlar ishlab chiqish talab etiladi. Tadqiqot davomida xavfsizlikni tashkil etishning samarali usullari aniqlanib, ularni texnik va infratuzilma xavfsizligi, tashkiliy-huquqiy chora-tadbirlar, texnologik innovatsiyalar va jamoat tartibini ta'minlash kabi asosiy yo'nalishlarda amaliy qo'llash mumkinligi muhokama qilindi. Shu bilan birga, tadqiqot xavfsizlik choralari tashkil etishda normativ-huquqiy me'yorlar bilan amaliyot o'rtasidagi tafovutlarni aniqladi, ya'ni huquqiy talablar mavjud bo'lsa-da, ularni amalga oshirish texnik va tashkiliy imkoniyatlar bilan cheklangan. Natijada, tadqiqot shuni ko'rsatadiki, milliy qonunchilik va xalqaro standartlar asosida tartibga solingan xavfsizlik choralari takomillashtirish, zamonaviy texnologiyalarni joriy etish va amaliy reglamentlarni ishlab chiqish sport tadbirlarining xavfsiz va tartibli o'tishini ta'minlashga xizmat qiladi.

Xulosa qilib aytganda, ushbu tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, stadion va sport inshootlarida xavfsizlik choralari huquqiy tartibi sport tadbirlarining uzluksiz, xavfsiz va tartibli o'tishini ta'minlashda asosiy rol o'ynaydi. Milliy normativ-huquqiy hujjatlar — jumladan “Jamoat tartibini saqlash to'g'risida”gi qonun, “Favqulodda vaziyatlar to'g'risida”gi qonun va sport federatsiyalari nizomlari — xavfsizlikni ta'minlashning poydevorini tashkil qilsa-da, ular zamonaviy yuqori sig'imli stadionlar, xalqaro sport tadbirlari va texnologik innovatsiyalarni to'liq qamrab olmaydi. Shu bois, huquqiy mexanizmlarni takomillashtirish, xalqaro standartlar bilan uyg'unlashtirish va zamonaviy texnologiyalarni — videokuzatuv tizimlari, sun'iy intellekt asosidagi crowd-management, elektron chipta nazorati va yuzni aniqlash tizimlari — qonuniy asosda joriy etish dolzarb vazifa hisoblanadi.

Xulosa. Tadqiqot shuni ko'rsatdiki, xavfsizlik choralari tashkil etish nafaqat texnik vositalar va tashkiliy tadbirlar, balki huquqiy reglamentlar, vakolat va javobgarlikning aniq belgilanishi, favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlik va jamoat tartibini boshqarish tizimlarining uyg'un ishlashiga ham bog'liqdir. Hooliganizm, tartibbuzarlik va boshqa xavf omillariga qarshi profilaktik choralar ham huquqiy tartibda mustahkamlanishi zarur, chunki ular sport tadbirlarining xavfsiz va barqaror o'tishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadi.

Shuningdek, xalqaro tajriba tahlili milliy qonunchilikda mavjud bo'shliqlar va nomuvofiqliklarni aniqlashga imkon berdi. Bu esa huquqiy normalarni takomillashtirish, amaliy reglamentlar ishlab chiqish va xavfsizlik tizimlarini modernizatsiya qilish orqali sportchilar, muxlislar va xodimlarning hayotini va sog'ligini maksimal darajada himoya qilish imkonini yaratadi. Tadqiqot davomida ishlab chiqilgan tavsiyalar sport tadbirlarining xavfsizligini oshirish, jamoat tartibini mustahkamlash va xalqaro standartlarga mos milliy infratuzilmani shakllantirishga xizmat qiladi.

Natijada, stadion va sport inshootlarida xavfsizlik choralari huquqiy tartibini takomillashtirish nafaqat sport sohasining barqaror rivojlanishiga, balki jamiyat xavfsizligi va inson hayotini himoya qilishga sezilarli hissa qo'shadi. Bu esa mazkur tadqiqotning ilmiy va amaliy ahamiyatini yanada oshiradi hamda kelgusida sport

infratuzilmasini rivojlantirish va xalqaro mezonlarga moslashtirish bo'yicha asosiy yo'nalishlarni belgilab beradi.

Stadion va sport inshootlarida xavfsizlik choralarini samarali tashkil etish va mavjud muammolarni hal etish uchun bir qator amaliy tavsiyalarni joriy etish lozim. Avvalo, milliy normativ-huquqiy bazani takomillashtirish zarur, chunki amaldagi qonunchilik zamonaviy yuqori sig'imli stadionlar, xalqaro sport tadbirlari va raqamli texnologiyalarni to'liq qamrab olmaydi. Shu bois, O'zbekiston Respublikasi sport va xavfsizlik sohasidagi qonunlarni xalqaro standartlar (FIFA, UEFA, IOC, Green Guide) bilan uyg'unlashtirish, crowd-management va evakuatsiya tizimlarini huquqiy jihatdan tartibga soluvchi maxsus qo'shimchalar ishlab chiqish tavsiya etiladi.

Texnik xavfsizlikni kuchaytirish ham muhim hisoblanadi. Yong'in signalizatsiyasi, evakuatsiya yo'laklari, videokuzatuv, elektron chipta nazorati va sun'iy intellekt asosidagi crowd-management tizimlarini joriy etish, ularni qonunchilik bilan uyg'unlashtirish orqali stadion infratuzilmasidagi xavfsizlik darajasi oshiriladi. Shuningdek, xavfsizlikni ta'minlovchi organlar va xizmatlar o'rtasida vakolat va mas'uliyat aniq belgilanishi kerak. Politsiya, Milliy gvardiya, stadion xavfsizlik xizmati, favqulodda vaziyatlar xizmatlari va tibbiyot xodimlari o'rtasida aniq vakolat taqsimoti tartibga solinishi xavfsizlikni samarali boshqarishga xizmat qiladi.

Jamoat tartibini nazorat qilish va profilaktika choralarini kuchaytirish ham muhimdir. Hooliganizm, ommaviy tartibbuzarlik va xavfli xatti-harakatlarga qarshi taqiq va jazolar tizimini huquqiy tartibga solish, xavfli muxlislarni identifikatsiya qilish, alkogol va pirotexnika vositalarini cheklash, xavfsizlik xodimlari va stevardlar orqali monitoringni kuchaytirish sport tadbirlarida xavfsizlikni ta'minlaydi. Texnologik innovatsiyalarni qonuniy asosda tatbiq etish, shaxsiy ma'lumotlarni himoya qilish mexanizmlari bilan uyg'unlashtirish, real vaqtda xavfli vaziyatlarni aniqlash va oldini olish imkonini beradi.

Xodimlar va stevardlarni tayyorlash ham xavfsizlik tizimining samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Maxsus treninglar, mashg'ulotlar va simulyatsiyalar orqali xodimlarning tayyorgarligi oshiriladi va xalqaro tajriba asosida standart protokollar tatbiq etiladi. Favqulodda vaziyatlarga tayyorgarlikni kuchaytirish uchun evakuatsiya, yong'in, texnik nosozlik yoki terror tahdidi holatlari uchun rejalar ishlab chiqilishi, muntazam test va mashg'ulotlar o'tkazilishi, barcha xodimlar va tomoshabinlar uchun evakuatsiya yo'riqnomalari taqdim etilishi lozim.

Shuningdek, xavfsizlik choralarining samaradorligini oshirish uchun monitoring va audit tizimlarini joriy etish tavsiya etiladi. Ichki va tashqi auditlar, xavfsizlik tizimlarining muntazam monitoringi, kuzatuv va hisobot tizimlari orqali muammolar aniqlanadi va bartaraf etiladi. Shu tavsiyalarni joriy etish orqali stadion va sport inshootlarida xavfsizlik choralarining huquqiy tartibi mustahkamlanadi, sportchilar, muxlislar va xodimlarning hayotiy xavfsizligi ta'minlanadi, shuningdek jamoat tartibi va xalqaro standartlarga mos infratuzilma yaratiladi.

Adabiyotlar:

1. Gardiner, S., Welch, R., O'Leary, J., Boyes, S., & Naidoo, U. (2020). *Sports Law (5th Edition)*. London: Routledge.
2. Sports Grounds Safety Authority. (2018). *Guide to Safety at Sports Grounds (Green Guide)*. London: SGSA.
3. Ермилова, В.В. (2022). Спортивное соревнование и проблемы безопасности: правовой аспект. Вестник спортивного права, 4(12), 34–49.
4. Мусаев, Э.Т. (2023). Статус спортивного болельщика: вопросы совершенствования законодательства. Ташкент: O'zbekiston Milliy Universiteti.
5. Saodatxon, M., & Qutlimurotov, F. (2023). *Sport turizmi: stadionlarda xavfsizlikni saqlash*. Toshkent: O'zbekiston Sport Akademiyasi.
6. Соловьёв, А.А. (2020). *Актуальные проблемы спортивного права*. Москва: Юридическая литература.
7. Turdimuratov Y. A., Djo'rabayev A. M. STATE POLICY ON TRAINING SPECIALISTS IN THE FIELD OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS IN THE NEW UZBEKISTAN //Modern Science and Research. – 2024. – T. 3. – №. 2. – C. 141-146.
8. Turdimuratov Y. O 'zbekistonda etnosportni ommalashtirish va rivojlantirishning asosiy yo 'nalishlari //Sport ilm-fanining dolzarb muammolari. – 2023. – T. 1. – №. 2. – C. 125-128.
9. Turdimuratov Y. ETNOSPORT–XALQ O 'YINLARINI OMMALASHTIRISHNING MUHIM OMILI SIFATIDA //Modern Science and Research. – 2025. – T. 4. – №. 1. – C. 537-544.